

BIỆN PHÁP PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC VIẾT VĂN MIÊU TẢ CHO HỌC SINH LỚP 4 THEO CHƯƠNG TRÌNH GIÁO DỤC PHỔ THÔNG 2018

Đỗ Thị Tâm

Trường Tiểu học Phú Cát, huyện Quốc Oai, thành phố Hà Nội

Tóm tắt: Tiếng Việt là môn học mang tính công cụ và tính thẩm mỹ - nhân văn; giúp học sinh có phương tiện giao tiếp, làm cơ sở để học tập tất cả các môn học và hoạt động giáo dục khác trong nhà trường; đồng thời cũng là công cụ quan trọng để giáo dục HS những giá trị cao đẹp về văn hóa, văn học và ngôn ngữ dân tộc; phát triển ở HS những cảm xúc lành mạnh, tình cảm nhân văn, lối sống nhân ái, vị tha,... Chương trình môn Tiếng Việt lớp 4 bắt đầu đặt ra yêu cầu cao hơn về năng lực viết văn miêu tả cho học sinh vì vậy cần phải có biện pháp phát triển năng lực viết văn miêu tả cho học sinh lớp 4 để đạt được kết quả học tập tốt.

Từ khóa: biện pháp, học sinh lớp 4, ...

MEASURES TO DEVELOP DESCRIPTIVE WRITING SKILLS FOR 4TH GRADE STUDENTS ACCORDING TO THE 2018 GENERAL EDUCATION PROGRAM

Do Thi Tam

Phu Cat Primary School, Quoc Oai District, Hanoi City

Abstract: Vietnamese is a subject that serves both as a tool and has aesthetic - humanistic values; it helps students have a means of communication, serves as a foundation for learning all other subjects and educational activities in school; at the same time, it is also an important tool for educating students about the noble values of culture, literature, and the national language; and for developing in students healthy emotions, humanistic feelings, and a compassionate, altruistic lifestyle. The 4th grade Vietnamese curriculum sets higher demands for students' descriptive writing skills, thus it is necessary to implement measures to enhance the descriptive writing abilities of 4th grade students to achieve good learning outcomes.

Keywords: measures, 4th grade students, ...

Nhận bài: 15/01/2025

Phản biện: 09/02/2025

Duyệt đăng: 13/02/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Tiếng Việt là môn học mang tính công cụ và tính thẩm mỹ - nhân văn; giúp học sinh (HS) có phương tiện giao tiếp, làm cơ sở để học tập tất cả các môn học và hoạt động giáo dục khác trong nhà trường; đồng thời cũng là công cụ quan trọng để giáo dục HS những giá trị cao đẹp về văn hóa, văn học và ngôn ngữ dân tộc; phát triển ở HS những cảm xúc lành mạnh, tình cảm nhân văn, lối sống nhân ái, vị tha,... Thông qua các văn bản ngôn từ và những hình tượng nghệ thuật sinh động trong các tác phẩm văn học, bằng hoạt động đọc, viết, nói và nghe, môn Tiếng Việt có vai trò to lớn trong việc giúp HS hình thành và phát triển những phẩm chất tốt đẹp cũng như các năng lực cốt lõi để sống và làm việc hiệu quả, để học suốt đời. Nội dung môn Tiếng Việt mang tính tổng hợp, bao gồm cả tri thức văn hoá, đạo đức, triết học,... liên quan tới nhiều môn học là hoạt động giáo dục khác như Lịch sử, Địa lí, Nghệ thuật, Đạo đức, Ngoại ngữ, Khoa học, Hoạt động trải nghiệm,... Môn Tiếng Việt cũng liên quan mật thiết với cuộc sống; giúp HS biết quan tâm, gắn bó hơn với đời sống thường nhật, biết liên hệ và có kỹ năng giải quyết các vấn đề nảy sinh trong thực tiễn. Tiếng Việt là phương tiện để HS Tiểu học Việt tiếp cận cuộc sống, phân

tích, xác định tình huống và giải quyết vấn đề mà tình huống đưa ra. Tiếng Việt là cầu nối HS Tiểu học với hiện thực cuộc sống. 4 kỹ năng đọc, viết, nghe, nói đều quan trọng, phối hợp để hình thành năng lực cho học sinh theo yêu cầu của chương trình giáo dục.

Chương trình môn Tiếng Việt lớp 4 bắt đầu đặt ra yêu cầu cao hơn về năng lực viết văn miêu tả cho HS, HS phải viết được cả đoạn văn, bài văn. Nếu đọc là tiếp cận thì viết là bày tỏ quan điểm, ý kiến. HS Tiểu học có thể đọc được, hiểu được nhưng viết ra được suy nghĩ một cách lưu loát, logic là một vấn đề khó. **Bài viết đưa ra các biện pháp để phát triển năng lực viết văn miêu tả cho HS lớp 4 theo Chương trình Giáo dục Phổ thông 2018**, từ đó góp phần nâng cao chất lượng dạy học nói chung và nâng cao năng lực đặc thù môn Tiếng Việt cho HS lớp 4 nói riêng.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Yêu cầu đối với nội dung viết văn miêu tả trong chương trình Tiếng Việt lớp 4

Các yêu cầu đối với kỹ năng viết văn miêu tả được từng bước hình thành cho người học từ lớp 2 cho đến lớp 5, cụ thể:

Lớp 2: Viết được 4 - 5 câu miêu tả một đồ vật

gần gũi, quen thuộc dựa vào gợi ý.

Lớp 3: Viết được đoạn văn ngắn miêu tả đồ vật.

Lớp 4: Viết được bài văn miêu tả con vật, cây cối; sử dụng nhân hóa và những từ ngữ gợi lên đặc điểm nổi bật của đối tượng được tả.

Lớp 5: Viết được bài tả người, phong cảnh có sử dụng so sánh, nhân hoá và những từ ngữ gợi tả để làm nổi bật đặc điểm của đối tượng được tả. [1]

Để đạt được các yêu cầu trong viết văn miêu tả, GV cần từng bước hình thành kỹ năng viết cho HS theo quy trình. Với lớp 4, HS cần biết viết theo các bước của quy trình viết văn miêu tả bao gồm: Xác định nội dung viết (viết về cái gì); quan sát và tìm tư liệu để viết; hình thành ý chính cho đoạn, bài viết; viết đoạn, bài; chỉnh sửa (bổ cục, dùng từ, đặt câu, chính tả). Viết đoạn văn, bài văn phù hợp với yêu cầu về kiểu, loại văn bản; các câu, đoạn có mối liên kết với nhau. [2]

Để phát triển năng lực viết văn miêu tả cho HS, hoạt động dạy học cần giúp cho HS viết được đoạn văn/ bài văn đảm bảo yêu cầu cả về nội dung đoạn văn/bài văn miêu tả; kỹ năng viết và hình thức trình bày. Tuy nhiên, với HS lớp 4, việc hình thành và phát triển năng lực viết văn miêu tả cho HS có thể gặp những khó khăn nhất định, bao gồm khó khăn từ phía HS như khả năng tập trung chú ý quan sát, năng lực ngôn ngữ, vốn từ, vốn hiểu biết về đối tượng miêu tả của HS còn hạn chế. Đối với HS khi lên lớp 4, các em mới bắt đầu học cách lập dàn ý, dựng đoạn và viết thành bài văn hoàn chỉnh. Hơn nữa, khả năng ngôn ngữ của các em còn hạn chế. Mỗi bài văn miêu tả hay lại đòi hỏi khả năng tưởng tượng và sử dụng ngôn ngữ diễn đạt thật sinh động. Thực tế cho thấy, đa số HS lớp 4 viết văn miêu tả chưa hay hoặc sắp xếp ý còn lộn xộn, lủng củng, hình ảnh trong bài văn chưa gợi tả, ít liên tưởng hoặc chỉ là sao chép một cách sượng sĩnh bài văn mẫu. Khó khăn từ phía GV bao gồm năng lực chuyên môn của GV chưa đáp ứng tốt yêu cầu dạy học kỹ năng viết cho HS, GV do thiếu linh hoạt, sáng tạo trong việc tổ chức các hoạt động học tập của HS; GV hạn chế về khả năng diễn đạt... Ngoài ra còn có một số khó khăn hạn chế khác do sĩ số lớp học, sự máy móc trong quá trình xây dựng kế hoạch dạy học làm hạn chế sự linh hoạt, sáng tạo của GV trong quá trình dạy học...

2.2. Biện pháp phát triển năng lực viết văn miêu tả cho học sinh

2.2.1. Đối với giáo viên

Giúp HS hiểu và hình dung được: Miêu tả

là gì?

Để HS viết tốt được các kiểu bài văn nói chung và văn miêu tả nói riêng, ngay từ những bài đầu tiên của hoạt động viết văn miêu tả, GV phải giúp HS tự hình dung và hiểu được miêu tả thực chất là ta cần làm gì. Đặc biệt GV cần giúp HS phân biệt được văn miêu tả với bài văn kể chuyện, bài viết giới thiệu... là những dạng văn khác nhau nhưng có điểm tương đồng nhất định. GV có thể thiết kế hoạt động trải nghiệm để HS thực hiện nhiệm vụ học tập và hình thành hiểu biết về những dạng văn này, từ đó HS hiểu được bản chất của bài văn miêu tả.

Phát triển các kỹ năng để viết tốt bài văn miêu tả

Đó là các kỹ năng phân tích đề, tìm ý và lựa chọn ý, kỹ năng lập dàn ý, viết đoạn và liên kết đoạn, kỹ năng quan sát và kỹ năng tưởng tượng.

Nhiệm vụ của phần Viết ở bậc tiểu học là mở rộng vốn sống, rèn luyện tư duy, bồi dưỡng tâm hồn, cảm xúc thẩm mỹ, hình thành nhân cách cho HS. Trong đó, học văn miêu tả góp phần phát triển tư duy hình tượng của trẻ được rèn luyện phát triển nhờ các biện pháp so sánh, nhân hoá,... khi miêu tả. GV cần kích thích HS yêu văn và có nhu cầu viết văn bằng cách tạo tình huống khiến HS háo hức khám phá điều thú vị trong đối tượng miêu tả thông qua việc quan sát kỹ các vật thật, tranh ảnh, video clip,... Khi thực sự đặt mình trong tâm thế của một người quan sát thực thụ, HS có thể thấy được tổng thể các đặc điểm của đối tượng miêu tả; gợi tả đối tượng một cách chân thực, sinh động; phát hiện ra đặc điểm nổi bật, riêng biệt, mới mẻ của đối tượng; thấy được sự vận động, biến chuyển dù là nhỏ nhất bằng cái nhìn tinh tế đồng thời thể hiện góc nhìn cá nhân.

Ngoài ra, dạy HS viết văn miêu tả phải gắn liền với việc hình thành những kỹ năng sống khác. Như dạy HS biết giữ gìn đồ vật, tổ chức HS trông, chăm sóc và bảo vệ cây... Khi ra đề Tập làm văn, GV nên chú ý đề bài yêu cầu viết về những gì gần gũi, thân thiết với HS, tạo ra được động cơ nói năng, kích thích HS muốn nói, viết về nội dung mà đề bài đã yêu cầu.

Khi HS đã có hứng thú học văn miêu tả, GV cần tiếp tục duy trì điều đó trong suốt quá trình học tập và tích cực rèn các kỹ năng khác theo yêu cầu khi viết văn. Ngoài ra, bên cạnh yêu cầu duy trì chủ đề, để đạt mục đích giao tiếp, bài văn phải có sự phát triển, chủ đề phải được triển khai. GV cần chỉ ra các hướng cho HS viết bài: viết theo

trình tự thời gian, không gian hay từ toàn thể đến bộ phận...

Hướng dẫn HS chọn lọc hình ảnh và cách tạo điểm nhấn

Trong văn miêu tả, chọn lọc hình ảnh cũng là một kỹ năng vô cùng quan trọng. Chọn lọc hình ảnh giúp đối tượng miêu tả hiện lên với những nét nổi bật, độc đáo, từ đó, tạo được nhiều ấn tượng hơn với người đọc, người nghe, đồng thời tránh việc tả lan man, dài dòng, hời hợt và thiếu điểm nhấn, giúp người viết có thể miêu tả chi tiết, cụ thể hơn đặc điểm của những hình ảnh được chọn lọc. GV cần hướng dẫn HS quan sát các bộ phận, chi tiết khác nhau của sự vật và chọn một vài bộ phận, chi tiết nổi bật nhất của sự vật, từ đó giúp hình dung về sự vật đang được miêu tả.

Tạo điểm nhấn là làm cho đối tượng miêu tả trong bài văn trở nên ấn tượng, nổi bật hơn. Để HS viết được bài văn miêu tả có điểm nhấn, GV cần hướng dẫn HS cách miêu tả kĩ một bộ phận hoặc một đặc điểm nổi bật của đối tượng miêu tả như hình dáng, màu sắc, hương vị, âm thanh... Bộ phận hoặc đặc điểm đó góp phần tạo nên nét riêng biệt, đặc trưng của đối tượng miêu tả.

Lập dàn ý cho bài văn miêu tả ngắn gọn

Dàn ý là trình tự sắp xếp các ý trong bài viết hay bài nói thành các chương, các mục, phần, đoạn... theo đó, người viết hay người nói sẽ triển khai việc trình bày, sáng tác. Giáo viên có thể hướng dẫn học sinh lập dàn ý theo các bước:

- Tìm hiểu đề: Để hiểu được yêu cầu của đề, tôi cho học sinh trả lời 3 câu hỏi sau: 1) Đề bài yêu cầu là loại văn gì? (Văn viết thư, văn kể chuyện, văn miêu tả,...); 2) Nếu là văn miêu tả, dạng miêu tả đó là gì? (Tả đồ vật, tả con vật, tả cảnh,...); 3) Đối tượng miêu tả của bài văn là gì? (Tả cặp sách, tả con mèo, tả cảnh bình minh, ...)

- Tìm ý: Tìm ý là bước quan sát đối tượng miêu tả và chọn lọc các ý mà ta muốn đưa vào trong bài văn của mình. Giáo viên có thể sử dụng sơ đồ tư duy để giúp học sinh hiểu được rõ vai trò của việc lập dàn ý khi viết bài văn nói chung và văn miêu tả nói riêng, đồng thời áp dụng trong các bài tập làm văn cụ thể để cho các em ghi nhớ từng bước miêu tả.

Xây dựng vốn từ cho HS

Để giúp HS biết kết nối các từ ngữ thành những câu văn, đoạn văn hay, có cảm xúc, GV khi dạy học cần làm cho HS hiểu đúng nghĩa của các từ ngữ muốn dùng thì mới có thể sử dụng đúng, sử dụng hay trong việc diễn đạt tốt nội dung, ý kiến

của mình. Tuy nhiên, vốn từ của HS còn nghèo nàn, chưa hiểu hết ý nghĩa của các từ ngữ. Do vậy, yêu cầu đặt ra đối với GV là làm sao bổ sung vào kiến thức của HS một số từ ngữ gợi hình, gợi tả âm thanh. GV có thể thông qua các bài đọc trong phân môn Tập đọc, sau khi đọc thâm bài, GV có thể cho HS nêu các từ khó mà HS chưa hiểu nghĩa và tập giải thích theo ý hiểu của mình, sau đó kết luận lại đáp án, yêu cầu HS ghi vào “Sổ tay văn học”, tập đặt câu với các từ đó để nắm chắc hơn. Để thực hiện biện pháp này, mỗi HS có thể làm riêng cho mình một quyển sổ ghi, nó được xem như là một quyển nhật kí ngôn ngữ hằng ngày của HS.

Đánh giá và giúp HS tự đánh giá hoàn thiện, phát triển kĩ năng viết văn miêu tả

Khi đánh giá bài văn của HS, GV cần nhận xét rất kĩ ưu – nhược điểm. Bài viết hay chỗ nào, chưa hay chỗ nào hay viết sai chỗ nào về lỗi chính tả, cách dùng từ, đặt câu, cách diễn đạt... Khi trả bài viết cho HS, GV có thể áp dụng các bước như sau:

Bước 1: Cả lớp nghe GV nhận xét chung tình hình viết văn của lớp về những ưu - nhược điểm thường thấy.

Bước 2: HS đọc nhận xét của GV và chỉnh sửa bài viết của mình theo các nội dung: cấu tạo, chọn lọc chi tiết miêu tả, sử dụng từ ngữ, hình ảnh so sánh, nhân hóa,... Đọc cho HS nghe những câu văn hay, đoạn văn hay, bài văn hay để giúp HS vận dụng vào bài viết của mình. Giúp HS viết văn giàu hình ảnh, cô đọng, xúc tích. Gợi ý HS trao đổi bài để học tập những ưu điểm trong bài văn của bạn (về bố cục, sắp xếp ý, diễn đạt, dùng từ đặt câu, sử dụng biện pháp nghệ thuật...)

Hướng dẫn HS chọn viết một đoạn văn trong bài làm cho tốt hơn. Tùy điều kiện thời gian cho phép, GV có thể hướng dẫn HS thực hiện yêu cầu này tại lớp hoặc luyện tập thêm ở nhà để nâng cao kĩ năng viết văn. Đoạn văn HS chọn để viết lại có thể là đoạn văn còn mắc lỗi (chính tả, dùng từ, đặt câu ...) hoặc đoạn văn viết chưa hay.

Bước 3: Trang trí và trưng bày bài viết vào góc trưng bày sản phẩm cá nhân.

Bước 4: Tổ chức cho HS chia sẻ những điều HS thích ở bài viết của bạn theo một số tiêu chí: mở bài hấp dẫn, từ dùng hay, hình ảnh so sánh, nhân hóa, kết bài ấn tượng,...

Việc áp dụng các bước như trên giúp tất cả HS trong lớp biết phát hiện lỗi sai và sửa chữa lại cho hợp lí. Không chỉ biết tự sửa lại bài làm cá nhân, HS còn biết giúp bạn, góp ý cho bạn khắc phục

lỗi, làm tiền đề để HS làm tốt hơn ở những bài văn sau.

2.2.2. Đối với nhà trường, tổ chuyên môn

Để GV có thể thực hiện tốt các yêu cầu cũng như sử dụng hiệu quả các biện pháp dạy học viết văn miêu tả cho HS lớp 4, nhà trường tiểu học và tổ chuyên môn cũng cần áp dụng các biện pháp quản lý phù hợp để theo dõi, giám sát đồng thời định hướng, hướng dẫn, hỗ trợ GV trong quá trình dạy học. Cụ thể các biện pháp mà nhà trường, tổ chuyên môn có thể áp dụng bao gồm:

Bồi dưỡng nâng cao năng lực chuyên môn cho GV, trong đó chú trọng bồi dưỡng năng lực dạy học kỹ năng viết ở môn Tiếng Việt.

Đưa ra những yêu cầu cụ thể đối với phát triển năng lực viết văn miêu tả cho HS khi xây dựng kế hoạch giáo dục nhà trường, kế hoạch giáo dục của tổ chuyên môn.

Hướng dẫn GV xây dựng kế hoạch giáo dục cá nhân, kế hoạch bài dạy đảm bảo yêu cầu, sử dụng

linh hoạt, hiệu quả các phương pháp, hình thức tổ chức dạy học.

Tổ chức sinh hoạt chuyên môn về dạy học kỹ năng viết văn miêu tả cho HS.

Tổ chức hội thi, hội giảng.

Khuyến khích GV chia sẻ kinh nghiệm trong dạy học kỹ năng viết văn miêu tả cho HS lớp 4...

III. KẾT LUẬN

Phát triển năng lực viết văn miêu tả cho HS lớp 4 là một nội dung quan trọng trong chương trình môn Tiếng Việt, đồng thời cũng là nội dung dạy học mà GV còn gặp những khó khăn nhất định khi thực hiện. GV dạy lớp 4 cần áp dụng các biện pháp dạy học phù hợp với từng đối tượng HS khác nhau. Đồng thời, nhà trường, tổ chuyên môn cũng cần áp dụng các biện pháp quản lý hiệu quả để nâng cao năng lực chuyên môn cho GV, giúp GV khắc phục những khó khăn, hạn chế trong quá trình dạy học, từng bước nâng cao chất lượng dạy học để đáp ứng yêu cầu của Chương trình giáo dục phổ thông 2018.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo.*

Trần Thị Hiền Lương, Xuân Thị Nguyệt Hà, Đặng Thị Lệ Tâm (2023), *Yêu cầu cần đạt về kỹ năng viết trong môn Tiếng Việt và định hướng xây dựng Chuẩn đánh giá năng lực học sinh qua kỹ năng viết*, Tạp chí Khoa học Giáo dục Việt Nam, Tập 19, Số S3, Năm 2023, tr.85-90. DOI: <https://doi.org/10.15625/2615-8957/12320314>.

Vũ Thị Tuyết (2024), *Rèn kỹ năng viết bài văn miêu tả cho học sinh lớp 4*, *Journal of educational equipment: Education management, Volume 1, Issue 310 (April 2024) ISSN 1859 - 0810*